

Od Redakcji

Różnorodność tematyczna, metodyczna, metodologiczna, a nawet technologiczna to we współczesnym świecie nauki szczególnie cenne wartości. Przedstawiciele językoznawstwa jako nauki, w której przedmiot opisu jest jednocześnie narzędziem opisu, od dłuższego już czasu podejmują wyzwanie aplikacji metod cyfrowych do swoich badań. Dla wielu oczywiste jest, że warto sięgać po mierzalne, weryfikowalne i cyfrowe techniki gromadzenia materiału i jego opisu, by lepiej badać tak specyficzne tworzywo, jakim jest język. Nadal jednak obecne i wysoko cenione są w pracach językoznawczych tradycyjne metody ekspozycji i systematyzowania słownictwa. Trudno przecenić indywidualne obcowanie z tekstem na kartach zabytku językowego, choć to digitalne pomoce naukowe stwarzają nowe możliwości jego opisu. Te dwa aspekty z pewnością brali pod uwagę autorzy opracowań badawczych, które mamy przyjemność przekazać Państwu do lektury w prezentowanym, piątym numerze „Forum Lingwistycznego”.

W dziale *Studia* przedstawiamy sześć artykułów. Cztery z nich to opracowania historycznojęzykowe: pierwsze studium ma charakter teoretyczny; autorzy pozostałych – materiałowych – wykorzystują jako podstawę badawczą zarówno źródła leksykograficzne, jak i wybrane teksty z XVI i XVIII wieku. Dwa ostatnie w tym dziale artykuły, oparte na glottodydaktycznych doświadczeniach autorek, dotyczą porównania struktur polskich z ich semantycznymi odpowiednikami w językach obcych: włoskim i koreańskim.

Artykuł Artura Rejtera *Styl czy dyskurs naukowy? Perspektywa historyczna* zawiera próbę zdefiniowania tytułowych terminów jako narzędzi w badaniach historycznojęzykowych nad odmianą naukową polszczyzny. Autor stawia tezę o przydatności obu tych terminów i szczegółowo opisuje ich wzajemne relacje. Porusza również problem oceny języka tekstów dawnych pod względem stopnia naukowości historycznej polszczyzny. Rozwiązania terminologiczne przedstawione w artykule stanowią nową propozycję w badaniach z zakresu historii języka.

Inspiracją do historycznych badań dawnej świadomości językowej dla Magdaleny Hawrysz stała się mało znana publikacja Adama Kazimierza Czartoryskiego *Myśli o pismach polskich*. Przedmiotem opisu badaczki jest ocena osiemnastowiecznej polszczyzny dokonana przez przedstawiciela elity intelektualnej tamtych czasów. Autorka w tekście *Status i prestiż oświeceniowej polszczyzny w świetle uwag Adama Kazimierza Czartoryskiego* przytacza myśli członka Komisji Edukacji Narodowej, który radzi, by w zasobie słownictwa „bogacić się łupami”, czyli mądrze zapożyczać słowa do polszczyzny; zachęca, by dbać o język ojczysty, ponieważ „słowa są narzędziem myśli”; i zaleca, by w tworzeniu słów nowych „nie być ani bigotem ani libertynem, lecz w miarę potrzeby śmiałym”.

Nad najstarszymi zabytkami polskiego piśmiennictwa pochyla się autor tekstu *Z problematyki badań nad językiem polskich przekładów „Historii Aleksandra Wielkiego”*. Zapropo-

nowana przez Rafała Zarębskiego analiza semantyczna umożliwiająca porównanie dwóch polskich przekładów łacińskiego romansu pozwala na zweryfikowanie dawnych ustaleń na temat *Historii Aleksandra* oraz *Historii o żywocie i znamienitych sprawach Aleksandra Wielkiego, króla Macedońskiego*. Swój postulat badawczy, by uznać aleksandreidę z 1510 roku za tekst staropolski, choć powstały na styku epok średniowiecza i renesansu, autor uzasadnia przeprowadzoną analizą lingwistyczną, która obejmuje badania zarówno semantyki, jak i składni zabytku.

Na bogatej bazie materiałowej oparte są rozważania Eweliny Kwapien (pt. *Struktura tematyczna czasownikowych zapożyczeń leksykalnych z języka niemieckiego zanikających w dobie nowopolskiej*). Warszawska badaczka historii języka przeanalizowała strukturę tematyczną 86 czasownikowych germanizmów, które w *Słowniku języka polskiego* pod redakcją Witolda Doroszewskiego zostały opatrzone kwalifikatorami *dawny*, *przestarzały* i *wychodzący z użycia*. Analizowane jednostki znaczeniowe zostały zgrupowane w polach »praca człowieka« oraz »człowiek w społeczeństwie«. Zanik wybranej grupy wyrazów (np. *fortyrować* 'kierować końmi, powozić', *sztamować* 'wywiercać otwory w drewnie', *fechtować* 'walczyć białą bronią', *kredensować* 'przewodzić komuś') autorka ocenia jako świadectwo językowe odzwierciedlające zmiany, które w 2. połowie XX wieku dokonały się w zakresie organizacji pracy oraz realiów życia społecznego.

Problematykę glottodydaktyczną podejmuje Agnieszka Szamborska w artykule *Typy zdań z użyciem polskich i koreańskich podstawowych czasowników ruchu – wnioski z badań ankietowych*. Jest to analiza porównawcza zestawiająca charakterystyczne dla polszczyzny czasowniki ruchu z koreańskimi strukturami gramatycznymi, które nie posiadają kategorii aspektu. Artykuł przedstawia słabo rozpoznane zagadnienia nauczania języka polskiego jako obcego, zawiera również cenne rozwiązania praktyczne.

Tematyce nauczania języka polskiego jako obcego poświęcony jest także tekst Ireny Putki, zatytułowany *Włoskie złożenia nominalne typu V+N – problemy tłumaczenia na język polski*. Autorka ilustruje zagadnienie włoskich złożeń nominalnych typu V+N bogatym materiałem językowym, który zgromadziła, ucząc języka polskiego w środowisku włoskojęzycznym. Artykuł dotyczy spotykanego już w języku staropolskim typu złożeń, współcześnie raczej nieproduktywnego. Ograniczenia derywacyjne polszczyzny wymuszają na tłumaczach poszukiwanie innych językowych sposobów transponowania struktur włoskich. Rozważania obejmują nazwy wykonawców czynności, obiektów i środków czynności, pojemników, pojęć i zjawisk, na przykład *połykacz ognia*, *wieszak*, *otwieracz do butelek*, *strach na wróble*, *łamiętówka*.

W dziale *Archiwalia* – zgodnie z zasadami „Forum”, czyli w wersji obcojęzycznej – pragniemy przypomnieć tekst Krystyny Kleszczowej *Mixed-Gender Groups and the Problem of Genesis of the Masculine Personal Gender* (tytuł oryginału: *Zbiory różnorodzajowe a problem genezy rodzaju męskoosobowego*) z 1994 roku. Prezentujemy go z uwagi na nadal aktualne i wciąż nie do końca rozwiązane trudne zagadnienia dotyczące genezy rodzaju męskoosobowego w polszczyźnie.

Wielość tematów podejmowanych we współczesnym językoznawstwie znajduje także odzwierciedlenie w dziale *Polemiki*. To tu dyskutuje się z sądami na temat fonodydaktyki języka polskiego jako obcego (polemika zatytułowana *Sukces czy porażka fonodydaktyki języka polskiego jako obcego?* autorstwa Marcina Maciołka z książką Michaliny Biernackiej

Znajdź z polskim wspólny język. *Fonetyka w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Poradnik metodyczny*) czy próbuje się odpowiedzieć na wcale niełatwe pytanie: *W jaki sposób badać wyrażenia funkcyjne w ujęciu historycznym?* (recenzja Barbary Mitrengi dotycząca pracy Tomasza Miki i Agnieszki Słobody pt. *Wyrażenia funkcyjne w średniowiecznej polszczyźnie z perspektywy składniowej. Wybrane problemy badawcze*). Zupełnie odmiennym zagadnieniem poświęcona jest książka *Jak analizować dyskurs? Perspektywy dydaktyczne*, która pokazuje, jak przekazywać najnowsze osiągnięcia dyskursologii adeptom polonistyki. Omawia ją dokładnie w swojej recenzji zatytułowanej *Władza, wiedza, społeczeństwo* Katarzyna Sujkowska-Sobisz, akcentując nie tylko wartości poznawcze publikacji, ale przede wszystkim jej zalety metodyczne.

W dziale *Varia* znajdzie Czytelnik wspomnienie o zmarłej Profesor Uniwersytetu Śląskiego Antoninie Grybosiovej (tekst Aleksandry Niewiary pt. *Językoznawczy mariaż tradycji z nowoczesnością. Profesor Antonina Grybosiova (1932–2016)*), a także kilka sprawozdań z ważnych konferencji zorganizowanych przez śląskie środowisko językoznawcze: Justyna Małek prezentuje tematykę seminarium naukowego „Przestrzenie humanistyki cyfrowej – korpusy diachroniczne polszczyzny”, które odbyło się w Katowickim Centrum Informacji Naukowej i Bibliotece Akademickiej (24–25 kwietnia 2017); z kolei Wioletta Wilczek zdaje sprawę z konferencji naukowej „Kuchnia w języku i kulturze dawniej i dziś” (9 maja 2017); z tekstu Barbary Matuszczyk poznamy zagadnienia V Międzynarodowej Konferencji Logopedycznej „Logopedia w teorii i praktyce” (16–17 września 2017); Bernadetta Ciesek relacjonuje przebieg drugiej interdyscyplinarnej wyjazdowej konferencji „Reprezentacje świata w dyskursach (modele, obrazy, wizje)” (25–27 października 2017). Również w dziale *Varia* znaleźć można niezwykle interesującą propozycję dydaktyczną, która dotyczy nowych narzędzi analizy lingwistycznej (tekst Beaty Dudy i Karoliny Lisczyk pt. *Narzędzia cyfrowe w polonistycznej dydaktyce akademickiej – zastosowania, możliwości, perspektywy*). Autorki przygotowały omówienie kilku instrumentów cyfrowych oraz zaproponowały autorskie sposoby wykorzystania ich podczas zajęć akademickich. Wyposażone w wyszukiwarki korpusy tekstów, takie jak Narodowy Korpus Języka Polskiego czy Narodowy Fotokorpus Języka Polskiego, cenne okazują się w trakcie zajęć ze stylistyki czy przy okazji prezentowania koncepcji językowego obrazu świata. Narzędzie ChronoPress może dostarczyć materiału do rozważań z zakresu onomastyki, z kolei wyszukiwarka Spokes urozmaici zajęcia dotyczące współczesnej polszczyzny mówionej. Szczególną uwagę zwracają autorki na narzędzie do tworzenia przeszukiwalnych korpusów języka polskiego, czyli Korpusomat. Jest to instrument, który pozwala gromadzić własne zasoby cyfrowe według określonych kryteriów.

Pamiętając, że nazwa rocznika zawiera w sobie odniesienie do realiów świata starożytnego, gdzie *forum* oznaczało plac rozmów, miejsce debat, centrum wymiany myśli i poglądów, starałyśmy się zadbać o to, by teksty zawarte w redagowanym przez nas numerze były różne tematycznie i metodologicznie, ale jednak tworzyły mikroobraz zainteresowań polskich językoznawców; by, niczym ulice starożytnych miast, *decumanus* i *cardo*, przecinały się w miejscu najważniejszym – czyli na *forum*.

Zawarte w roczniku teksty na temat krzyżowania się pojęć (takich jak *dyskurs* – *styl* czy *prestiz* – *status*), opracowania utworów najstarszych sytuujące je z uwagi na posiadane cechy językowe na styku dwóch epok, porównywanie struktur gramatycznych dwóch odrębnych języków czy badanie dawnych tekstów nowoczesnymi instrumentami cyfrowymi

Od Redakcji

to kolejne przecięcia, które uświadamiają, że tylko droga umiejscowiona na solidnym planie, pełna krzyżówek i rozdroży, prowadzi do ożywczych konkluzji. Co najważniejsze – droga taka gromadzi na *forum* tych, którzy swoje rzetelne i odpowiedzialne opinie zechcieli wypowiedzieć głośno – za co autorom raz jeszcze dziękujemy.

Magdalena Pastuch, Kinga Wąsińska